

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ»

ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 1(21) қаңтар-наурыз 2020
ISSN 2710-3994

Бас редактор:
Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

Абашин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)

Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызыл мемлекеттік университетінің ректоры. (Қырғызстан)

Аяған Бүркітбай Ғелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары. (Қазақстан)

Әлімбаев Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)

Әбусейтова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)

Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)

Голден Кэти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)

Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)

Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)

Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Қазақстан)

Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)

Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)

Көмеков Болат Ешмұхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қыпшақтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Матыжанов Кенжехан Ісләмжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)

Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)

Римантас Желвис (Želvy Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)

Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғұлан атындағы Археология институты. (Қазақстан)

Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)

Смағұлов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)

Сыдықов Ерлан Бәтмашұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)

Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)

Жауапты редактор:
Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы

Ғылыми редактор:
Қозыбаева Махаббат Мәлікқызы

Редактор:
Кубеев Рустем Жаулыбайұлы

Жауапты хатшы:
Қоңқабаева Арайлым

Техникалық хатшы:
Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

- Абашин Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт-Петербурге (Россия)
- Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)
- Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)
- Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)
- Абиля Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)
- Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)
- Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)
- Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)
- Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)
- Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)
- Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНК «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)
- Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)
- Кокебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)
- Кумеков Болат Ешмухамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)
- Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)
- Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания) Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана» Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)
- Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Гданьска (Польша)
- Римантас Желвис (Želvys Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет (Литва)
- Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)
- Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)
- Сыдыков Ерлан Батташевич – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)
- Таймагамбетов Жакен Кожакметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК (Казахстан)

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна

Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна

Редактор:

Кубеев Рустем Джаулыбайулы

Ответственный секретарь:
Конкабаева Арайлым Нурболатовна

Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

- Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)*
Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)
Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)
Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)
Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)
Ayagan Burkitbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)
Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)
Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)
Karibayev Bereket Bakhytzhonovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)
Kozhirova Svetlana Bassieva – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)
Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)
Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)
Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)
Matyzhanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)
Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)
Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)
Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)
Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)
Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of German Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)
Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)
Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)
Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:

Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna

Scientific Editor:

Kozybayeva Makhabbat Malikovna

Editor:

Kubeyev Rustem Dzhaulybayevich

Executive Secretary

Konkabayeva Arailym Nurbolatovna

Technical secretary:

Khumarzak Altynbek

FTAXP / МРНТИ / IRSTI 03.20.

МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВ: ҚАЗАН ТӨҢКЕРІСІ – БІЗ ҮШІН ЕУРОПА ТАРИХЫ ТУДЫРҒАН ЖАТ ТӨҢКЕРІС

Қойгелдиев М.К.

Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті, т.ғ.д., проф.

Аңдатпа. *Kіріспе.* Мақала М. Жұмабаевтың тергеу ісіндегі құжаттық материалдар негізімен жазылған. Ақынның өмірінің соңғы жылдарында оған жасалған қиянат режимнің соншалықты қатыгез бейнесінің көрінісі болып табылады. Советтік идеологиялық аппарат ұлы ақынды ақтауға байланысты шығармашылықтағы зиялылар тарапынан түскен ұсыныстарды социалистік тарихтың соңғы кезеңінде де қараудан бас тартты. Тек 1989 жылы, яғни советтік жүйенің ыдырау қарсаңында ғана М. Жұмабаевтың шығармашылық мұрасы оқырманның қолына тиді.

МАҒЖАН ЖУМАБАЕВ: ИДЕЯ ОКТЯБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ ДЛЯ НАС БЫЛА ЧУЖАЯ

Қойгелдиев М.К.

Доктор исторических наук, профессор, КазНУ им. Абая

Аннотация. *Введение.* В статье на следственных материалах по делу М. Жумабаева прослеживаются последние годы жизни поэта и процесс его реабилитации. Давление, которое оказывалось на поэта наиболее ярко характеризует безнравственное лицо режима. Советский идеологический аппарат без внимания оставляет вопрос о реабилитации поэта, поставленный творческой интеллигенцией уже в период позднего социализма. Лишь в 1989 году, т.е. предпоследний год советской истории творческое наследие великого поэта становится достоянием общественности.

MAGZHAN ZHUMABAYEV: THE IDEA OF THE OCTOBER REVOLUTION WAS FOREIGN TO US.

Koigeldiyev M.

Doctor of Historical Sciences, Professor, Full Member of the Kazakhstan National Academy of Sciences, Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan.

Abstract. *Introduction.* The article traces the last years of the poet's life and the process of his rehabilitation based on the investigative materials in the case of M. Zhumabayev. The pressure exerted on the poet most clearly characterizes the immoral face of the regime. The Soviet ideological apparatus ignores the question of the poet's rehabilitation, raised by the creative intelligentsia already in the period of late socialism. Only in 1989, the penultimate year of Soviet history, the creative legacy of the great poet became public.

Әдебиеттегі ұлтшылдық – заман сұранысына берілген жауап-тын. Өткен ХХ ғасырдың 60-жылдары Қазақстан басшылығының атына Мағжан Жұмабаевтың шығармашылығына

байланысты Коммунистік партия тарапынан салынған тиымның күшін жою туралы екі ұсыныс келіп түсті. Оның алғашқысы С.М. Киров атындағы қазақ университетінің профессорлары атынан (1968) [ҚР ПА. 708-қ., 44-т., 35-іс, 142-160 пп.], ал екіншісі Башқұртстанның Халық жазушысы Сайфи Құдаштың атынан (1969) [Құдаш С, 1988: 163-168] еді. Қазақ университеті профессорлары арасынан, әсіресе, белсенділік танытқан Орыс филологиясы кафедрасының меңгерушісі Хатмолла Махмудов еді. Әдебиетші М.Жұмабаевтың шығармашылығына арналған «Казахский лирик» аталатын мақаласында ақынның «Айға» деп аталатын өлеңіндегі:

Кең дала, көресің ғой, ана жақтан
Жібектей жасыл шөптер бетін жапқан.
Асқар тау, балдан тәтті сулары бар,

Әне, сол анам еді мені тапқан..., – деген оның бүкіл шығармашылығына беташар боларлық жолдардан бастап, «ақын шығармашылығын нақты тарихи шындықпен, яғни сол бір қазақ халқының өміріне бұрын болмаған ұлы әлеуметтік сілкіністер ала келген оның қоғамдық-экономикалық тіршілігіндегі бетбұрыстармен органикалық байланыста қараған жөн. Сол кезеңдегі қалыптасқан нақты жағдайды есепке алу арқылы ғана Мағжан Жұмабаев шығармашылығына тура түсінуге қажет кілтті табуға болады», – деген астарлы тұжырымын баяндап, «халықтар түрмесі» атанған Ресейдің ұлттық шет аймақтарындағы ең алдыңғы, прогресшіл нәрселердің бәрі де ұлт–азаттық қозғалыстармен байланыста өмірге келгендігін, Мағжан ақын да барлық шығармаларында елін білім мен азаттыққа шақырғандығы, ал мұның өзі құбылыс екендігін тура түсінуге шақырды. «Ұмыттырудың да өлім сияқты екі жолы бар: табиғи және зорлық арқылы. Мағжан шығармашылық қуаты тасыған шағында советтік билік тарапынан өлтірілді. Бүгін оның есімі толық ақталған. Ақынның поэтикалық мұрасын оқырманға қайтаратын уақыт жетті» [ҚР ПА. 708-қ., 44-т., 35-іс, 143-144 пп.], – деп жазды.

Екінші хаттың иесі башқұрт елінің халық жазушысы Сайфи Құдаш Қазақстан Компартиясы Орталық Комитетінің бірінші хатшысы Д.А. Қонаевқа жолдаған хатында Қазақстан өзіне ыстық, екінші отаны екендігін, осында «өз университеттерінен өткендігін, сондықтан да қазақ әдебиетіне байланысты ерекше ықыласын жеткізіп, осы әдебиеттегі Абай дәстүрін жалғастырушы Мағжан ақынды шығармашылық тұрғыдан «қамауда ұстаудың» әділетсіздікке жол берумен тең екендігіне назар аударады. Бұл жағдайдың нақты көрінісі ретінде 1968 жылы қарашада Қазақ университетінде өткен жиналысты Мағжан ақынның екі томдық шығармалар жинағын баспадан шығаруға байланысты қабылданған шешімді Қазақстан Компартиясы Орталық Комитеті тарапынан «саяси қате» ретінде бағалағандығы өкінішті екендігін айтады.

Сайфи Құдаш «Тоқсанның тобын» жазған Мағжан ақынның: «Жырладым елді жалпылап, Жасырмай, жүзді жоқтадым. Тоқсанға енді тоқтадым... Бұл арада Мағжан ақын «жүзден тоқсан» деп еңбекші халықты, ал «он» деп алаштық зиялыларды айтып, билікке большевиктік идеологияны мойындайтынын білдіріп отыр. Дегенмен, ол оған дейін «жасырмай, жүзді жоқтадым» деп ескертеді, яғни таптық емес, жалпыұлттық позицияда тұрғандығын көрсетеді. «Тоқсаннан сонау он аулақ, сонау оннан мен аулақ, мен тоқсанмен біргемін» [Жұмабаев М, 2008: 291-295], – деген сөзіне билік бәрібір сенген жоқ. Неге сенбеді? Деген сұрау қойып оған «оның жалғыз ғана себебі бар, ол ақынның ұлтшыл ұстанымды болғандығы» деген жауабын береді. Әбден дәлелді де дәл жауап. Совет өкіметі мен Коммунистік партияның ешуақытта бітіспес бір жауы – қазақ ұлтшылдығы болды. Қазақ ұлт-азаттық қозғалысының туын ұстаған ақынның ұлт мәселесінде большевизммен ымыраға келуі тіптен де мүмкін емес-тін. Бұл басы ашық нәрсе болатын. Бұл ақиқатты екі жақ та қатесіз анық түсінді. Жүсіпбек Аймауытұлының, Мағжан Жұмабайұлының атылып кетуінің түп-төркінінде осы бітіспес ұстаным жатты. Совет өкіметі

өмірінің соңына дейін қазақ жазушыларын мынадай жікке бөліп ұстады: социалистік реализм, яғни интернационалдық және ұлттық ұстанымдағылар деген мағынада. Бұл арада «ұлттық ұстанымдағылар» деген сөзді ассимиляция саясатына қарсылар деген мығынада түсінген дұрыс.

Сайфи Құдаш кезінде советтік идеологияны қабылдай алмаған И.А. Бунин және А.И. Куприн сияқты ұлы орыс жазушылары шығармаларына салынған тиымның советтік идеология тарапынан алынып тасталып, бұл ұстанымның Мағжан, Ахмет, Міржақып, Жүсіпбек шығармашылығына қатысты күшін жоя қоймағандығын ашық болмаса да, астарлы түрде осы қазақ ұлтшылдығымен тікелей байланысты болып отырғандығын меңзейді.

Осы ретте, енді мынадай бір мәселеге тоқталуға тура келеді. Қазақстан билігі алдында Мағжан ақынның шығармашылығын қазақ оқырманына қайтару мәселесінде неге татар және башқұрт зиялылары белсенділік танытты деген сұрау туады. Бұл жағдайдың астарында жатқан нәрсе тағы да сол баяғы «қазақ ұлтшылдығы» еді. Коммунистік партия, совет өкіметі қазақ зиялыларын ұлтына қатысты ақиқатты ашық айту құқынан біржола айырған-тын. С.Құдаш осы жағдайға байланысты «бұл хатты жазуға түрткі салған менің қазақ достарым болды» [Құдаш С, 1988: 166], – деп ескертеді.

Жалпы революциядан кейінгі шамамен он жылдықта қазақ зиялылары өз пікірлері мен ұстанымдарын анық және батыл білдірулерімен ерекшеленді. Мұндай жағдай олардың біріншіден тұлғалық ірілігіне байланысты болса, екіншіден, әлі де болса советтік идеологиялық аппараттың зорлығына сына қоймағандығы еді. Ал бұл буында артындағы жұртының атынан айтылуға тиіс ойлар мен тұжырымдар аз емес-тін. Сондай тұжырымдардың бірін Ахаң 1929 жылы Мәскеудегі Бутырька түрмесінде жатып білдірді. «Я считаю, – деп көрсетті ол 1929 ж.25 желтоқсанда тергеуші Павловқа берген жауабында – что современная политика власти в отношении к Казахстану не ведет к подъему его хозяйственной мощи, т.к. во первых, казахи не привыкли к столь высоким налогам с одной стороны, с другой перераспределения земучастков отчасти устраивает бедноту, но не устраивает, не обеспечивает рост середнячества. Исправить это может, т.е. может стимулировать укрепление хозяйств казахов уменьшение налога, обеспечение земель середнячества, и т.д.» [ҚР ИМ АҚДА, 6-қ., 041194-іс, 3-т., 77-78 шп.].

А.Байтұрсынұлы тарапынан айтылған бұл пікір қазақ қоғамының өмірін іштей терең білетін және оған жаны ашитын тұлғаның пікірі еді. Бұл айтылған пікірде сондай-ақ кішкентай да қателік жоқ-тын. Қайраткердің бұл жасаған тұжырымының дәлдігін араға бар болғаны 2-3 жыл салып жеткен аштық көрсетіп берді.

Қайраткердің қазақ жерінде орнаған советтік биліктің отарлық сипатына байланысты жасаған тұжырымы да шындықтан алыс емес-тін. Алаш қайраткерлерін тергеу ісінде ерекше көзге түскен Саенко 1929 жылы куәгер ретінде Қазақ халық ағарту институтында (КИНО) оқыған Әбдрахимов Ерғазыдан осы оқу орнында оқытушылық қызметте болған А.Байтұрсынұлы туралы көрсету алады. Бұрынғы студент көрсетуінде мынадай мәлімет береді.

1927 жылы 7 қаңтарда «Мәдениет тарихы курсынан» сабақ беретін А.Байтұрсынұлы студенттерге «Мемлекетте диктатура орнаған. Оны жою мүмкін ба, жоқ мүмкін емес па?», – деген сұрау қояды. Қойылған сұрауды талқылау студенттер арасында дикуссияға ұласады. Қортынды сөзінде А.Байтұрсынұлы диктатура туралы мәселеге жауап беру қазір мүмкін емес деген ойды айтады. Өйткені ертең не болатынын болжау қиын. Ал коммунизмнің мүмкіндігі туралы айту үшін тәжірибеге, үлгіге сүйенген жөн. Мұндай үлгіні бізге кім көрсетеді? Әрине, коммунистер. «Олар мұндай үлгіні көрсетіп отыр ма?» деген сұрау қойып, оған «жоқ, олар мұндай үлгіні көрсетіп отырған жоқ. Мәселен, институттың (КИНО) оқу ғимараты жоқ, ал Қазақ атқару комитетінің төрағасы жалғыз өзі бірнеше бөлмені ұстап отыр» деген жауапты өзі береді.

«Мәселен, – деп жалғастырады сөзін Ахаң, – газеттер Мәскеуде тұрғын үйлер салу жоспарланғанын жазды, жаңадан жүз тұрғын үй салмақ. Неге осы құрылысты бүтіндей Мәскеуде салу жоспарланған, неге, мәселен, Қызылордада емес? Бізде мұнда тұрғын үйге деген тапшылық

зор, ал үйлер үлкен қарқынмен Мәскеуде салынады». Осы арада Байтұрсынұлы маған қарап «Сен марксист болғың келеді, осы ретте, мәселен, айта қойшы Англияда тау-кен жұмысшыларды ереуілге шықты, ереуіл пролетариат диктатурасының орнауымен аяқталады ма? Жарайды, жұмысшылар билікті өз қолдарына алды делік, билік алған бетте олар Индияға бостандық береді деп ойлайсыз ба? Әрине, бермейді. Өйткені Индия Англия үшін сауын сиыр ғой!» – деген пікірмен сөзін аяқтады [ҚР ИМ АҚДА, 6-қ., 041194-іс, 3-т., 44-45 пп.].

Өмір сияқты, биліктегі жүйемен күрес те күрделі процесс. Мәселен, алғашқы аға буын зиялылар, азаттық күрестің бастау кезінде тұрған Әлихан, Ахмет және Міржақып өмірлерінің соңын азапты жағдайда, абақтыда өткізіп, алған ұстанымдарында көз жұмды. Мүмкін осы алғашқы буынның ықпалы да болар, келесі жас буынның өкілдері абақты есігін ашып, өкіметтің беталысына көздері жеткен соң онымен ымыраға баруға ыңғай танытқан сәттері де болды. Ұлы талант иесі Мағжан ақын он жылдан астам уақытқа созылған абақты азабы мен рухани дағдарыстан соң 1937 жылы 21 мамырда Қазақ ССР үкіметінің төрағасы О.Исаевқа ашық хат жолдайды. Бұл құжат уақыт куәсі. Оған жеңіл-желпі, үстірт түсінік беру қателікке ұрындырады. Басқаша айтқанда, қатыгез жүйе орнатқан атмосфераға бір сәтке болса да үңіліп, төңірегінен аласұрып әділет іздеп, оны таба алмай аң ұрған ақынның шарасыз күйін ой елегінен өткізуге тура келеді.

Ақынның үкіметке жолдаған хаты – бұл советтік саяси жүйеге шығарылған үкім. Өйткені жарық дүниедегі бақытты адам – ол өмірін өзі қалаған еңбекте өткізіп, қанағат тапқан еркін адам. Мағжан ақынға мұндай тағдыр бұйырмады. Алла оған молынан ақыл және талант берді. Бұл сыйды ол еліне қызмет ету мүмкіндігі ретінде қабылдады. Осы ретте ақынның қолындағы қаламын тартып алып, оны кісенмен ауыстырған советтік жүйе қандай бағаға лайық? Ақынның қолына кісен салған билік оның халқына бостандық береді дегенге сену, әрине, қиын.

Сонымен, Мағжан ақынның қазақ үкіметі аталатын билік орнына 1937 жылы 21 мамырда жазған хатының тарихына қысқа болса да тоқталайық. Мұндай тақырыпқа мәліметті ақынның «1938 жылдың 6 қаңтары» деп белгі қойып, тергеушіге өз қолымен жазып берген жауабынан аз да болса тапқандай боламыз. Рухани күйзелістегі ақын іштегі шемен болып жиналып қалған шерлі ойын тергеуге алып отырған жауына мүмкін түсінер деген үмітпен там-тұмдап болса да жеткізеді. Көрсетуін «глубоко убежден, что обвинение подобающе учит мое полную чистосердечность» деген сөйлеммен аяқтайды. Айыптаушы жақ ақынның ақтарыла баяндаған ішкі шерін қалай қабылдады? Ол жөнінде сәл кейін.

Осы арада ақынның тергеушіге берген түсінігіне байланысты мынадай жағдайды ескеруге тура келеді. Түсінік мәтінінің арасына тергеуші тарапынан енгізілген фактілер мен ойлар бар. Олар негізінен қазақ зиялылары арасындағы «антисоветтік ұлтшылдық шпиондық ұйымның» бар екендігі, ақынның осы «ұйымның» құрамындағы қызметі туралы. НКВД тергеушілері осы жылдары тұтқынды ұрып-соғып азаптау арқылы, біріншіден, оның өмірі мен қызметіне, көзқарасына қатысты фактілер алып, екіншіден, тұтқын баяндаған шынайы фактілердің арасына қоғамдағы «антисоветтік, ұлтшылдық» қызметті «көрсететін» фактілер мен тұжырымдарды өз тарапынан қосып, құжат жасап, оны тұтқынның қолымен растаған.

Осы берген түсініктемесінде Мағжан ақын «өз өмірімде басымнан өткен суық фактілер көзімді мынаған жеткізді: адам жанын түбегейлі өзгерту үшін оны қамауға алып, үстінен үкім шығарудың қажеті жоқ, қажеті адамдардың арасында бейбіт еңбек пен тәртіпке сүйенген өзара саналы түсіністік туғызу болмақ. Әрине, менің бұл лирикалық шегінісімнің көрсетуіме қатысы да жоқ шығар, дегенмен ол мені және менің бұдан кейінгі өмірлік жолымды тура түсінуге қажет кілт есебінде, егер тағдыр, әрине, ол жолды жалғастыруға мүмкіндік беріп жатса» – деп жазды.

Ақын осы көрсетуінде 1931 жылдан бері жеті жыл бойы Соловецкі және Сібір лагерлерінде жүріп өзінің өткен өмір жолына толық селқостық қалыптасқанын, соған байланысты Қазақстаннан ешкіммен хат алыспағандығын, олармен саналы түрде байланысын үзгенін, тек

әйелі Зылихаға ғана Ленинград облысына келіп тұрды өтінгенін, бұл өтінішін зайыбы қош көріп, өзі қамаудан босанып шыққанша Ленинградта, Ленинград түбінде бір өзі орыс отбасыларында тұрғандығын баяндайды. Зылихаға мәлімет алуға қазақтардан анда санда Тіл институтының аспиранты Әлкей Марғұлановтың ғана келгендігін жазады.

Бұрынғы жолдастарынан тек Ә.Бөкейхановтың ғана бірнеше откыртка жолдап, жылы сөздерімен қолдау көрсеткенін, бірақ өзінің лагерь жағдайында оған жауап жаза алмағанын, әйелінің Мәскеуде Е.П. Пешковамен кездесуге барғанда Ә.Бөкейхановпен екі мәрте жолыққаны туралы мәлімет береді. Бұл фактілердің, әрине, тергеушінің талабы бойынша баяндалғанын түсінуге болады.

Шамамен 1934 жылы Мағжан Мәскеуде қызыл профессура институтында оқуда жүрген С.Мұқановтан хат алады [Мұқановтың хатханасы, (1924-1973), 2018: 42-44]. Ол жөнінде ақын «1934 жылы (ұмытпасам) Мәскеудегі Сәбит Мұқановтан хат алдым. Ол хатында менің шығармашылығымды қазақ буржуазиялық поэзиясының шыңы ретінде атап, абақты мерзімі аяқталған соң Қазақстанға келуді ұсынды. Менің осында (Алматыны айтып отыр – *авт.*) келуімнің бір себебі де осыған байланысты еді... оның хаты мені таң қалдырды. Хатқа жауап берген жоқпын. Бұл кезде іштей ұстанымымды анықтау жұмысы жүріп жатты», – деп көрсетеді [ҚР ИМ АҚДА., 6-қ., 07875-іс, 2-т. 25–27 pp.].

Осы арада кеше ғана «Алқа» ұйымын құрмақшы болып, оның бағдарламасын жазған ақынға өзін қазақ әдебиетінде социалистік реализм ағымын орнықтырушы ретінде танытқан Сәбит Мұқановтың хатынан қысқа ғана үзінді келтіруге тура келеді. «... Егер мен алған адрес тура болса Сіз менің хатымды аласыз, – деп жазады ол хатында. Бір қарағанда ол Сізге оғаштау болып көрінуі мүмкін. Бұл толық табиғи нәрсе, өйткені біз мүддесі мүлдем қарсы екі таптың өкілдеріміз. Дегенмен, мен Сізді қазіргі жағдайыңызға байланысты табалаудан аулақпын. Біздің өкіметтің жазалау саясатының жеке адамды қанау мақсаты жоқ, керісінше оны еңбек үстінде түзелуге көмектеседі» [Мұқановтың хатханасы, (1924-1973), 2018: 43].

С.Мұқановтан келген хатқа байланысты Мағжан ақынның «оның хаты мені таң қалдырды» деген сөзіне назар аударған жөн. Мәселе мынада. Лагерде қамақта жүрген адамға конвертке салынған хаттың жетуі өте сирек кездесетін жағдай. Хат, хабар алысу тек ашық откыртка түрінде ғана жүргізілген. Мағжан ақынның «хатқа жауап берген жоқпын» деген сөзінің астарында жатқан себептің бірі осы. Бұл біріншіден. Екіншіден, С.Мұқановтың хатында кеше ғана Омбыда ағалы-інілі болып жүрген кісілердің енді бүгін «мүддесі мүлдем қарсы екі таптың өкілі» болып шыға келгендігі, әрине, Мағжан ақынға жеңіл тимегендігін түсінуге болады. Үшіншіден, хат иесінің «өкіметтің жазалау саясатының мақсаты» «жаңылыс» басқан ақынды еңбекпен түзеу екендігін қадап айтуы, әрине, оғаш шыққан сөз ғана емес, нағыз табалаудың өзіндей оқылатындығы анық.

С.Мұқановтың қызыл профессура институтында білім алып жүргендігі хаттағы мына пікірінен де байқалады: «Сіз, әрине, сөзсіз біздің заманымыздың ұлы сөз зергерлерінің бірісіз. Қазақтың жазба әдебиетінің әзірге шығармашылығы арқылы бүтін бір дәуір жасаған үш ірі ақындары мен жазушылары бар, олар: Абай – феодалдық әдебиеттің шыңы, Сіз – буржуазиялық әдебиеттің шыңы, Сәкен – советтік әдебиеттің шыңы. Біздегі сын бұл жағдайды бірнеше мәрте қайталаған» [Мұқановтың хатханасы, (1924-1973), 2018: 43].

С.Мұқанов хатында Мағжан ақынды дұрыс жолға, яғни «пролетарлық мәдениет» жолына түсуге шақырып, «мәселен, Сіздің кешегі пікірлес серігіңіз Мұқтар Әуезов бүгін өз қателігін мойындап, советтік жолға түсіп, коммунист жазушылармен бірдей партия мен үкіметтің қолдауын пайдаланып отыр», – деген ойын жеткізіп, хатын «сіздің поэтикалық қаламыңыз ендігі уақытта кімге қызмет етуге тиіс?» [Мұқановтың хатханасы, (1924-1973), 2018: 44] сұрауымен аяқтайды.

Мағжан ақын 1936 жылдың маусымының соңғы күндері лагерден азаттыққа шыққан бетте өзі мен зайыбы Зылиханың туған жері Петропавловскіге келеді. Ақын көрсетуінде

«туыстарымның ешқайсысы отырған қоныстарында болмай шықты, бәрі де пана іздеп көшіп кетіпті», – деп жазады. Көшеде кезіккен ескі таныстарының сөйлесуден қашқақтағанын, әзер дегенде мұғалімдер курсына жұмысқа тұрып, курстағы жұмыстан соң күнкөріске қаржы табу жолына түскенін айтады.

Сөйтіп жүргенде 1936 жылдың қыркүйегінде Петропавловскіге С.Мұқанов келіп, ақынмен оның ендігі тағдыры туралы «күмәнді жылы» сөйлесіп, Алматыға қоныс аударуға ұсыныс жасайды. Жары Зылиханың сырқаттанып қалуына байланысты бірден Алматыға аттанып кете алмайды.

Ақын 1937 жылы 20 ақпанда С.Мұқановқа жазған хатында қаңтардың соңында орыс мектебіндегі оқытушылық қызметінен саяси себеппен шығып қалғанын хабарлап, ендігі үміті туралы мынадай ойын білдіреді: «Мен Қазақстанға жаңа жолға түскенімді өзімнің қалам ұшыммен көрсетсем деген жалғыз тілекпен оралдым. Қалай болғанда да орталыққа жетуім керек деп шештім. Егер жолға қаражат тапсам, орталыққа баруды ойлап отырмын. Әрине, өз халімнің мүмкіндігін айта отырып, Сізді де бірдеңеге міндеттегім келмейді. Сізге осылай жазуға қазіргі халім итермелеп отыр. Кешіріңіз...» [Мұқановтың хатханасы, (1924-1973), 2018: 44].

Ақын жарымен бірге Алматыға 1937 жылдың сәуірінің соңғы күндері жетіп, келген бетте күнкөріске қажет табыс табу үшін жұмыс іздеуге кіріседі. Алматыға келген соң «араға үш күн салып ең болмаса әйтеуір бір жұмыс сұрап алуға Сәкен Сейфуллинге бардым, – деп көрсетеді ол берген түсініктемесінде, – ол мені салқын қабылдаған жоқ, сондай-ақ жылы ықылас та танытпады. Әйтеуір бір сақтық және шарасыздық күйде отырғандығы байқалып тұрды. Ол әзірге тек сенің жұмысың туралы ғана сөйлесейік, Сәбит (Мұқанов) оны жайғастыратын болады деді» [ҚР ПМ АҚДА. 6-к., № 07875 - іс, 2-т., 28 п.]. Араға бірнеше күн салып С.Мұқанов Мағжан ақынды жұмысқа орналастырғандай болады. Өкінішке орай, бұл жұмыс та оның ауыр қаржылық жағдайын оңалтуға жетімсіз еді. Қоғамда үрей туғызған репрессиялық шаралар күн өткен сайын күш алып келе жатты.

Міне осындай саяси қыспақ пен күнкөріс үшін арпалыста жүрген ақын 1927 жылы 21 мамырда Қазақ ССР үкіметінің төрағасы О.Исаевқа ашық хат жазып, тәлкекке түскен тағдырына араша түсуін өтінеді.

Үкімет басшысына жазылған бұл хатты соншалықты ерекше құжат ретінде тану да тура болмас еді. Өйткені өкімет тарапынан жеке тұлғалардың тұлғалық қасиетін мақсатты түрде сындырудың нәтижесінде өмірге келген мұндай құжаттар бұл кезеңде аз болған жоқ-тын. Дегенмен, зерттеуші үшін бұл хаттың өзіндік орны бар. Яғни ол Мағжан ақын сияқты шығармашылықтағы ірі тұлғаның өмір жолындағы бетбұрыстарға тереңдеу арқылы жалпы қоғамның рухани өміріндегі өзгерістерді бағамдауға жол ашатын құжат. Мәселе мынада. Мағжан ірі талант иесі ретінде ұлттың ортағасырлық ұйқыдан оянып, жаңа өмірге, азаттыққа ұмтылыс жасаған сәтінде шығармашылыққа келіп елінің сезіміне сүйеніш болып, қанат беріп, алға бастады. Шығармашылықтағы ірі талантқа тән тағы да бір мынадай қасиет бар. Ірі таланттың шығармашылығы елінің күнделікті өмірімен, ілгері ұмтылыстарымен бітісіп кетеді. Соған байланысты ірі шығармашылық иесі мен биліктің ара қатынасы соңғысының қоғамдық құндылықтарға деген ұстанымының айнасы іспеттес. Осы қатынасты пайымдау арқылы шығармашылық иесі өзінің қызметінде, біріншіден, қоғам өмірінің өзекті мәселелерін қаншалықты тура шағылдыра алғандығын білуге болса, екіншіден, елді басқарып отырған өкімет сол мәселелерді шешуге қаншалықты ықылас танытып отырғандығын анықтауға мүмкіндік туады.

Мағжан ақын және басқа ұлт қаламгерлерінің өмірі мысалында біз олардың шығармашылығы қазақ шындығын дәл де терең ашып көрсете алғандығына көз жеткізсек, өткен ғасырдың 20-30-жылдарындағы совет өкіметі туралы ондай тұжырымға келу қиын. Екі жақтың

мүддесі қазақ ұлтының болашағы мәселесіне келгенде өзара қабыспайтындығын анық байқатты. Осы қарсыласу барысында алаштық буынның басына түскен таукімет көп ұзамай-ақ алаш жұртының да басына түсетін трагедия болғандығын кейінгі советтік тарих көрсетіп берді.

Енді хатқа келейік. Хат қазақ өкіметінің басшысына орыс тілінде жазылды. Неге? Бұл арада өкіметтің іс қағаздарының басым түрде орыс тілінде жүргізілгендігін аңғару, әрине, қиын емес. Яғни, өкімет қазақ өкіметі аталғанымен, оның заты орталықтың құзырында еді, басқаша айтқанда, ол шынайы қазақ мүддесін қорғаудан алыс тұрған билік орны болатын. Бұл арада байқалатыны «Совет өкіметі қазақ үшін!» деген ұранның жамылғы нәрсе болғандығын, ал шын мәнінде «Қазақ совет үкіметі үшін» деген анықтаманың сол кездегі шындыққа үйлесімді келетіндігін айтқан жөн болар еді. Бұл біріншіден. Екіншіден, бұл тұжырым тарихи шындыққа қайшы келмейді. Мағжан сияқты ұлтшыл ұстанымдағы зиялының қазақ өкіметінің басшысымен орыс тілінде хат алысуы – бұл «Үй өзімдікі деме, үй артында кісі бар!» деген қазақ мәтелінің дәлдігінің және оның өмірлік тәжірибеден алынғандығының айғағы еді. Яғни, Мұстафа Шоқайдың Орта Азия елдеріне байланысты компартия орнатқан өкіметті қуыршақ өкімет ретінде бағалағаны шындықтан алыс емес-тін.

Хат авторының негізгі тұжырымы алаштық ұлтшылдықтан бас тартып, социалистік құрылысқа араласуға бет бұрғандығын мәлімдеу екендігін ескертіп, бұл арада құжаттан үзінді келтірумен шектеуді жөн көрдік. «Открыто, чистосердечно и с бесповоротной твердостью заявляю, – деп жазды Мағжан ақын «об этом Вам, главе Правительства, Правительству социалистического Казахстана и строящему счастливую жизнь всему казахскому народу и с данным письмом обращаюсь к Вам и прошу о предоставлении мне возможности показать и доказать свое бесповоротное перерождение, окончательную перековку, свою преданность социалистической Родине на деле, на творческой работе, в частности на литературной творческой работе, дав мне возможность доказать, что служившее долго и преступно реакции и казахской контрреволюции мое перо, после перековки, после перевоспитания меня советской трудовой политикой, будет честно, преданно и надеюсь, плодотворно служить социалистической Родине» [ҚР ОМА. 5-к., 21-с., 67-т, 200-іс, 19-21 пп.].

Хатының соңында ақын соңғы уақытта жазған үш өлеңін тіркегенін айтады. Олардың қандай шығармалар болғаны бізге беймәлім.

Өз ретінде, әрине, ақынның үкімет басшысына жолдаған бұл хатынан белгілі бір нәтиже шықты ма? деген сұраудың туары хақ. Хаттан ақынның азаптағы өміріне өзгеріс әкелетіндей нәтиже болды деп айтуға, өкінішке орай, негіз жоқ. 1937 жылдың 30 желтоқсан күні М.Жұмабаев Қазақстандағы НКВД тарапынан кезекті рет қамауға алынды. Бұл тұтқыннан ол қайтып оралған жоқ еді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Қазақстан Республикасы Президентінің Архиві (ҚР ПА). 708-к., 44-т., 35-іс, 142-160 пп.
2. Кудаш С. О судьбе казахского поэта Магжана Жумабаева. Первому секретарю ЦК КП Казахской ССР Д.А. Кунаеву // Дружба народов. – 1988, № 12. –163-168.
3. ҚР ПА. Сонда, 143-144 пп.
4. Жұмабаев М. Туған жер. Петропавл. 2008. – 291-295 б.б. / Бұл арада Мағжан ақын «жүзден тоқсан» деп еңбекші халықты, ал «он» деп алаштық зиялыларды айтып, билікке большевиктік идеологияны мойындайтынын білдіріп отыр. Дегенмен, ол соған дейін «жасырмай, жүзді жоқтадым» деп ескертеді. Яғни таптық емес, жалпыұлттық позицияда тұрғандығын көрсетеді.
5. Құдаш С. Аталған басылым, - 166 б.
6. ҚР ПМ АҚДА, 6-к., арх. № 041194, 3-т., 77-78 пп.
7. Сонда, 44-45 пп
8. Мұқановтың хатханасы. (1924-1973). Алматы, 2018. – 42-44 бб.
9. ҚР ПМ АҚДА., 6-к., № 07875-іс, 2-т. Жұмабаев Мағжанның ісі. 25–27 пп.
10. Мұқановтың хатханасы. Аталған басылым, - 43 б.
11. Сонда, - 43 б.
12. Сонда, - 44 б.

13. Сонда, - 48б.
14. ҚР ИИМ АҚДА. 6-қ., № 07875 - іс, 2-т., 28 п.
15. ҚР ОМА. 5-қ., 21-с., 67-т, 200-іс, 19-21 пп

REFERENCES

1. Archive of the President of the Republic of Kazakhstan.
2. Kudash S. O sudbe kazahskogo poeta Magjana Jumabaeva. Pervomu sekretaryu CK KP Kazahskoy SSR D.A. Kunaevu // Drujba narodov. – 1988, № 12. –163-168.
3. QR PA. Sonda, 143-144 pp.
4. Jumabaev M. Tugan jer. Petropavl. 2008. – 291-295 b.b. / Bul arada Magjan akın «juzden toqsan» dep enbekshi halıqtı, al «on» dep alashtıq ziyalıları aytıp, bilikke bolsheviktik ideologiyanı moyındaytının bildirip otır. Degenmen, ol sogan deyin «jasırmay, juzdi joqtadım» dep eskertedi. Yagni taptıq emes, jalpuıltıq poziciyada turgandığın korsetedi.
5. Qudash S. Atalgan basılım, - 166 b.
6. QR IIM AQDA, 6-қ., arh. № 041194, 3-т., 77-78 pp.
7. Sonda, 44-45 pp
8. Muqanovtın hathanası. (1924-1973). Almatı, 2018. – 42-44 bb.
9. QR IIM AQDA., 6-қ., № 07875-іс, 2-т. Jumabaev Magjannın isi. 25–27 pp.
10. Muqanovtın hathanası. Atalgan basılım, - 43 b.
11. Sonda, - 43 b.
12. Sonda, - 44 b.
13. Sonda, - 48b.
14. QR IIM AQDA. 6-қ., № 07875 - іс, 2-т., 28 p.
15. QR OMA. 5-қ., 21-с., 67-т, 200-іс, 19-21 pp

МАЗМҰНЫ

Абдукадыров Н.М., Нұсқабай П.П., Сабанчиева Ж.М. ТАНЗИМАТ РЕФОРМАЛАРЫНА ЕУРОПАЛЫҚ ЖҮЙЕНІҢ ЫҚПАЛЫ ЖӘНЕ МҰСТАФА РЕШИД ПАША.....	5
Азмуханова А., Эгамбердиев М. Шаншарбек У. XIX ҒАСЫРДЫҢ АЯҒЫ - XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДА ТҮРКІ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ БІРІГУІ МЕН ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫН ЗЕРДЕЛЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	16
Ақымбек Е.Ш., Шағырбаев М.С. ШУ Өңіріндегі ортағасырлық төрткүлдердің стратиграфиясы (X-XII ғғ.).....	25
Атығаев Н.Ә. ТАҒЫ ДА ҚАСЫМ ХАННЫҢ Қайтыс болған уақыты мен жерленген жері туралы.....	41
Ахантаева Ә.Ж. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНДА ЕГІНШІЛІККЕ БАЙЛАНЫСТЫ ӘДЕТ-ҒҰРЫПТАР МЕН ЖОРА-ЖОСЫНДАР, Аңыз- ӘПСАНАЛАР.....	48
Бахтыбаев М.М. Н.Н. ПАНТУСОВТЫҢ ЖЕТІСУ ЕСКЕРТКІШТЕРІН ЗЕРТТЕУГЕ ҚОСҚАН ҮЛЕСІ.....	60
Билалов С.У., Тәжекеев Ә.Ә., Дәрменов Р.Т. ЕРТЕОРТАҒАСЫРЛЫҚ СОРТӨБЕ 1 ҚАЛАШЫҒЫНДА ЖҮРГІЗІЛГЕН АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТАР.....	77
Ғалиев А.А., Устемирова А.О., Қыдырғажы Б.М. ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫНАН «БІР БЕЛДЕУ ЖӘНЕ БІР ЖОЛҒА».....	89
Джумағазиева А.Н. ИРАНДАҒЫ САЯСИ ӨМІРДІҢ РЕВОЛЮЦИЯДАН КЕЙІНГІ ИСЛАМИЗАЦИЯСЫ.....	103
Жылгелді Ж.С. XX ҒАСЫРДЫҢ 20-30 ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ҰЖЫМДАСТЫРУ ТАРИХЫНЫҢ ДЕРЕКТІК НЕГІЗДЕРІ (Шығыс Қазақстан мысалында).....	115
Жылқышыбаева Қ.Қ. ЕУРОПАДАҒЫ ҒАЛЫМДАРДЫҢ ТАРИХИ БІЛІМГЕ ҚАТЫСТЫ КӨЗҚАРАСТАРЫ: ТАРИХИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ТАЛДАУ.....	122
Ибраева А.Ғ., Садықов Т.С., Темірханова Ә.С. АКАДЕМИК МАНАШ ҚОЗЫБАЕВТЫҢ ХАКІМ АБАЙ ТУРАЛЫ ЗЕРТТЕУЛЕРІ ХАҚЫНДА.....	136
Ибраева А.Ғ., Темірханова Ә.С. ҒАСЫРЛАРДАН СЫР ШЕРТКЕН – СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН (тарихи-салыстырмалы талдау).....	147
Ильясова К.М., Байманов А.А. СКРИПКАШЫ ӘЛІМ АЛМАТ (ҒАЛЫМЖАН ӘБСӘЛМОВ) ЖӘНЕ ОНЫҢ МУЗЫКАНТ РЕТІНДЕ ҚАЛЫПТАСУЫ.....	159
Ильясова К.М. МИЛЛИОН ИЕРОГЛИФТАН ТҰРАТЫН МАНУСКРИПТ (проф. Т.З. Қайыркеннің «Су Бэйхай. Қазақтың жалпы тарихы» қолжазбасын зерттеу жобасы негізінде).....	174
Иманалиева Е. XVI ғ. ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫНЫҢ СЫРТҚЫ САЯСИ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАРЫНЫҢ БАҒЫТЫ МЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	187
Исмаилов С.С., Еришева А.А. ЕМБІ МҰНАЙЛЫ АУДАНЫНЫҢ ДАМУ ТАРИХЫ ЖӘНЕ АЛҒАШҚЫ МҰНАЙ КӘСІПШІЛІКТЕРІ.....	193
Исова Л., Апсаттарова Г. ҚАЗІРГІ ГЕОСАЯСИ ҮДЕРІСТЕР АУҚЫМЫНДАҒЫ	199
Кәрібаев Б.Б., Нұртазина Н.Д. ӨЗ-ЖӘНІБЕК ХАННЫҢ ТАРИХИ ТҮЛҒАСЫ (шығыс нарративтері мен қазақтың шежіре аңыздары негізінде)	211
Күлдібаев Е.Қ., Саркулова С.Д. XX ҒАСЫРДЫҢ 30-ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ӨНЕР ҚАЙРАТКЕРЛЕРІНІҢ ҚУҒЫНДАЛУЫ.....	232
Қайыркен Т.З., Ильясова З.С. ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ЖАЗБА ДЕРЕКТЕРДЕГІ ИСПИДЖАБ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТӨңірегіндегі ҚАЛАЛАР МЕН ЕЛДІМЕКЕНДЕР.....	242

Қартабаева Е.Т. РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ ЖӘНЕ ИСЛАМ ДІНІ.....	253
Қойгелдиев М.Қ. МАҒЖАН ЖҰМАБАЕВ: ҚАЗАН ТӨҢКЕРІСІ – БІЗ ҮШІН ЕУРОПА ТАРИХЫ ТУДЫРҒАН ЖАТ ТӨҢКЕРІС.....	265
Мажибаева Ш.О. 1928-1933 ЖЫЛДАРДАҒЫ ҚАЗАҚТАРДЫҢ ШЕТ ЕЛГЕ БОСУЫ.....	273
Мажиқызы Н. ҚЫТАЙ ҚАЗАҚТАРЫНДАҒЫ ТЕРІ ӨНДЕУ ӨНЕРІ.....	279
Макашева К.Н., Шалкеева З. ИСЛАМ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ҰЙЫМЫ ЖӘНЕ ЕУРОПАЛЫҚ ОДАҚ: ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ.....	286
Мұхатова О.Х., Садвокасова З.Т. МАҢҒЫСТАУДАҒЫ ҚАРУЛЫ ҚАҚТЫҒЫС.....	293
Мұхитов Қ. ҚАЗАҚ КҮРЕСІ: ӨТКЕНІ, БҮГІНІ ЖӘНЕ БОЛАШАҒЫ.....	307
Мұхитов Қ.С. МАҚАТ-ӨЗЕН ТЕМІР ЖОЛЫНЫҢ САЛЫНУЫ.....	318
Надырбеков Н.К. ЕЖЕЛГІ ЖӘНЕ ОРТА ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАННЫҢ САКРАЛЬДЫ ТОПОГРАФИЯСЫ.....	326
Оспанғалиев Қ.Ә. ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ӨНІРІНДЕГІ БҮКІЛРЕСЕЙЛІК ҚҰРЫЛТАЙ ЖИНАЛЫСЫ САЙЛАУ ӨТКІЗУ НАУҚАНЫНЫҢ БАРЫСЫ.....	340
Раздыков С.З., Зайнов А.М. СОЛТҮСТІК-ШЫҒЫС КАСПИЙ МАҢЫ ЖӘНЕ ОҒАН ІРГЕЛЕС АУДАНДАРДАҒЫ САРМАТ МӘДЕНИЕТІ: ПРОБЛЕМАЛАР, ГИПОТЕЗАЛАР.....	350
Рахбаев Қ.Қ. ЖЕЛТАУ МЕШІТТЕРІНІҢ ТАРИХЫ (XIX Ғ. ОРТАСЫ XX Ғ. БАСЫ).....	363
Садыкова А.М. КЕҢЕС ӨКІМЕТІНІҢ ЕКІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК СОҒЫС ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ДІНГЕ ҚАТЫСТЫ САЯСАТЫ...371	371
Сүгірбаева Г.Д., Исабек Б.Қ., Омарбаев Ы.К. ҚАЗАҚ КСР БОЙЫНША ШЕТЕЛГЕ БАРУДЫҢ ҚҰЖАТТЫҚ ТІРКЕУ ЖҮЙЕСІНІҢ ТӨРТІПТЕРІ: ТОҚЫРАУ КЕЗЕҢІ.....	379
Сыздыкова А.М., Молдакимова А.С. XX ҒАСЫРДЫҢ 80-ШІ ЖЫЛДАРЫНДА ЕРТІС ӨНІРІНДЕГІ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ҚОЗҒАЛЫСТАРДЫҢ БЕЛСЕНДІЛІГІ: КЛАССИФИКАЦИЯ ЖӘНЕ ӘДІСТЕР.....	388
Тайман С.Т., Сүгірбай М. СӘТТІҒҰЛ ЖАНҒАБЫЛОВТЫҢ «ДОСАН БАТЫР» ДАСТАНЫНДАҒЫ ТАРИХИ ДЕРЕКТЕР.....	395
Толамисов А.Ғ. ҚАЗАҚ ДИАСПОРАЛАРЫНЫҢ ИНТЕГРАЦИЯСЫ ЖӘНЕ "КІШІ ҚҰРЫЛТАЙЛАРДЫҢ" РӨЛІ.....	417
Төлебаев Т.Ә., Әбікенова Г.Е. XIX-Ғ. ЕКІНШІ ЖАРТЫСЫ – XX-Ғ. БАСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚСТАННЫҢ ОҢТҮСТІГІНДЕГІ ҚҰРЫЛЫС МАТЕРИАЛДАРЫ МЕН МИНЕРАЛДЫ ШИКІЗАТТАРДЫ ӨНДЕУ ӨНДІРІСТЕРІ.....	425
Ужкенов Е.М., Шотанова Ғ.А. ҚАЗАҚ ДАЛАСЫНДАҒЫ САЯСИ ДАҒДАРЫСЫНЫҢ СЫРТҚЫ ФАКТОРЛАРЫ (XVIII ғ. екінші жартысы - XIX ғ. басы).....	437
Хабижанова Г.Б., Алмагамбетова А.М. ҚАРАХАН МЕМЛЕКЕТІНІҢ ТАЙПАЛАРЫ МЕН ОҒЫЗДАР АРАСЫНДАҒЫ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ.....	452
Шашаев Ә.Қ., Смағұлов Б.Қ., Тылахметова А.С. ҚАЗАҚСТАН ҚАЗАҚТАРЫ ГЕНЕАЛОГИЯЛЫҚ ТОПТАРЫНЫҢ ҚАБІР ҮСТІНДЕГІ ҚҰРЫЛЫСТАРЫ.....	460
Шілдебай С.Қ. СЕЙІТҚАЛИ МЕНДІШЕВТІҢ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ЖӘНЕ МЕМЛЕКЕТ.....	472

СОДЕРЖАНИЕ

Абдукадыров Н.М., Нұсқабай П.П., Сабанчиева Ж.М. ВЛИЯНИЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ СИСТЕМЫ НА РЕФОРМУ ТАНЗИМАТА И МУСТАФА РЕШИД ПАША.....	5
Азмуханова А., Эгамбердиев М., Шаншарбек У. ПРОБЛЕМЫ ИССЛЕДОВАНИЯ КОНСОЛИДАЦИИ И СОТРУДНИЧЕСТВА ТЮРКСКИХ НАРОДОВ В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВЕКОВ.....	16
Акымбек Е.Ш., Шагирбаев М.С. СТРАТИГРАФИЯ СРЕДНЕВЕКОВЫХ ТОРТКУЛИ В ШУЙСКОМ ДОЛИНЕ (X-XII вв.).....	25
Атыгаев Н.А. ЕЩЕ РАЗ О ВРЕМЕНИ СМЕРТИ И МЕСТЕ ЗАХОРОНЕНИЯ КАСЫМ-ХАНА.....	41
Ахантаева А.Ж. ОБЫЧАИ, ПРИМЕТЫ И ЛЕГЕНДЫ КАЗАХСКОГО НАРОДА, СВЯЗАННЫЕ С ЗЕМЛЕДЕЛИЕМ.....	48
Бахтыбаев М.М. ВКЛАД Н.Н. ПАНТУСОВА В ИЗУЧЕНИЕ ПАМЯТНИКОВ СЕМИРЕЧЬЯ.....	60
Билалов С.У., Тажекеев А.А., Дарменов Р.Т. АРХЕОЛОГИЧЕСКИЕ РАБОТЫ НА РАННЕСРЕДНЕВЕКОВОМ ГОРОДИЩЕ СОРТОБЕ I.....	77
Галиев А.А., Устемирова А.О., Қыдырғажы Б.М. ОТ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ К «ПОЯСУ И ПУТИ».....	89
Джумагазиева А.Н. ПОСТРЕВОЛЮЦИОННАЯ ИСЛАМИЗАЦИЯ ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЖИЗНИ В ИРАНЕ.....	103
Жылгелді Ж.С. ИСТОЧНИКИ ИСТОРИИ КОЛЛЕКТИВИЗАЦИИ В 20-30 ЛЕТ XX ВЕКА.....	115
Жылкышыбаева К.К. ВЗГЛЯДЫ НА ИСТОРИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ УЧЕНЫХ В ЕВРОПЕ: ИСТОРИКО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ.....	122
Ибраева А.Г., Садыков Т.С., Темирханова А.С. ИССЛЕДОВАНИЯ О ХАКИМ АБАЕ В ТРУДАХ АКАДЕМИКА МАНАШ КОЗЫБАЕВА.....	136
Ибраева А.Г., Темирханова А.С. СЕВЕРНЫЙ КАЗАХСТАН СКВОЗЬ ВЕКОВ (историко-сравнительный анализ).....	147
Ильясова К.М., Байманов А.А. СКРИПАЧ АЛИМ АЛМАТ (ГАЛИМЖАН АБСАЛЯМОВ) И ЕГО СТАНОВЛЕНИЕ КАК МУЗЫКАНТА.....	159
Ильясова К.М. МАНУСКРИПТ СОСТОЯЩИЙ ИЗ МИЛЛИОНА ИЕРОГЛИФОВ (по проектам исследования рукописей «Су Бэйхай. Общая история казахов» проведенных проф. Турсунханом Закенулы Кайыркеном).....	174
Иманалиева Е. ОСОБЕННОСТИ ВНЕШНЕПОЛИТИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ КАЗАХСКОГО ХАНСТВА В XVI ВЕКЕ.....	187
Исмаилов С.С., Еришева А.А. ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ УРАЛО-ЭМБИНСКОГО НЕФТЯНОГО РАЙОНА И ПЕРВЫЕ НЕФТЕПРОМЫСЛЫ....	193
Исова Л., Апсаттарова Г. ОТНОШЕНИЯ КАЗАХСТАНА И ИРАНА В РАМКАХ СОВРЕМЕННЫХ ГЕОПОЛИТИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ.....	199
Карибаев Б.Б., Нуртазина Н.Д. ИСТОРИЧЕСКАЯ ФИГУРА КАЗАХСКОГО ХАНА АЗ-ДЖАНИБЕКА(на основе восточных нарративов и генеалогических мифов казахов).....	211
Кулдибаев Е.К., Саркулова С.Д. ГОНЕНИЯ НА ДЕЯТЕЛЕЙ ИСКУССТВА В 30-Х ГОДАХ XX ВЕКА.....	232
Қайыркен Т.З., Ильясова З.С. ИСПИДЖАБ И БЛИЗЛЕЖАЩИЕ К НЕМУ ГОРОДА И НАСЕЛЕННЫЕ ПУНКТЫ В СРЕДНЕВЕКОВЫХ ПИСЬМЕННЫХ ИСТОЧНИКАХ.....	242
Картабаева Е.Т. ДУХОВНАЯ МОДЕРНИЗАЦИЯ И ИСЛАМ.....	253
Койгелдиев М.К. МАГЖАН ЖУМАБАЕВ: ИДЕЯ ОКТЯБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ ДЛЯ НАС БЫЛА ЧУЖАЯ.....	265
Мажибаева Ш.О. МАССОВОЕ ПЕРЕСЕЛЕНИЕ КАЗАХОВ ЗА РУБЕЖ В 1928-1933 ГОДЫ.....	273

Мажикызы Н.	
ИСКУССТВО ОБРАБОТКИ КОЖИ У КАЗАХОВ КИТАЯ.....	279
Макашева К.Н., Шалкеева З.	
ОРГАНИЗАЦИЯ ИСЛАМСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ: ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА.....	286
Мухатова О.Х., Садвокасова З.Т.	
ВООРУЖЕННОЕ СОПРОТИВЛЕНИЕ В МАНГИСТАУ.....	293
Мухитов К.	
КАЗАХСКАЯ БОРЬБА: ПРОШЛОЕ, СЕГОДНЯ И БУДУЩЕЕ.....	307
Мухитов К.	
СТРОИТЕЛЬСТВО ЖЕЛЕЗНОЙ ДОРОГИ МАКАТ-УЗЕНЬ.....	318
Надырбеков Н.К.	
САКРАЛЬНАЯ ТОПОГРАФИЯ ДРЕВНЕГО И СРЕДНЕВЕКОВОГО ВОСТОЧНОГО КАЗАХСТАНА.....	326
Оспангалиев К.А.	
О ХОДЕ ПРОВЕДЕНИЯ ВЫБОРОВ ВСЕРОССИЙСКОГО УЧРЕДИТЕЛЬНОГО СОБРАНИЯ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ.....	340
Раздыков С.З., Зайнов А.М.	
САРМАТСКАЯ КУЛЬТУРА НА СЕВЕРО-ВОСТОЧНОМ ПРИКАСПИИ В ПРИЛЕГАЮЩИХ К НЕМУ РАЙОНАХ: ПРОБЛЕМЫ, ГИПОТЕЗЫ.....	350
Рахбаев К.К.	
ИСТОРИЯ ЖЕЛТАУСКИХ МЕЧЕТЕЙ (СЕРЕДИНА XIX – НАЧАЛО XX ВЕКОВ).....	363
Садыкова А.М.	
ПОЛИТИКА СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ В ОТНОШЕНИИ РЕЛИГИИ В ПЕРИОД ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ.....	371
Сугирбаева Г.Д., Исабек Б.К., Омарбаев Ы.К.	
ПОРЯДОК РЕГИСТРАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ДОКУМЕНТИРОВАНИЯ ВЫЕЗДА ЗА ГРАНИЦУ В КАЗАХСКОЙ ССР: ПЕРИОД ЗАСТОЯ.....	379
Сыздыкова А.М., Молдакимова А.С.	
АКТИВНОСТЬ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ДВИЖЕНИЙ ПРИИРТЫШЬЯ 80-Е ГОДЫ XX ВЕКА: КЛАССИФИКАЦИЯ И МЕТОДЫ.....	388
Тайман С.Т., Сүгірбай М.	
ИСТОРИЧЕСКИЕ СВЕДЕНИЯ В ДАСТАНЕ С.ЖАНГАБЫЛОВА «ДОСАН БАТЫР».....	395
Толамисов А.Г.	
ИНТЕГРАЦИЯ КАЗАХСКИХ ДИАСПОР И РОЛЬ «МАЛЫХ КУРУЛТАЕВ».....	417
Тулебаев Т.А., Абикинова Г.Е.	
ПРОИЗВОДСТВО СТРОИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ И ОБРАБОТКА МИНЕРАЛЬНОГО СЫРЬЯ НА ЮГЕ КАЗАХСТАНА ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX – НАЧАЛЕ XX.....	425
Ужкенов Е.М., Шотанова Г.А.	
ВНЕШНИЕ ФАКТОРЫ ПОЛИТИЧЕСКОГО КРИЗИСА В КАЗАХСКИХ СТЕПЯХ (вторая половина XVIII - начало XIX вв.).....	437
Хабижанова Г.Б., Алмагамбетова А.М.	
НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ПЛЕМЕНАМИ КАРАХАНИДСКОГО ГОСУДАРСТВА И ОГУЗАМИ.....	452
Шашаев А. К., Смагулов Б. К., Тылахметова А.С.	
НАМОГИЛЬНЫЕ СООРУЖЕНИЯ ГЕНЕАЛОГИЧЕСКИХ ГРУПП КАЗАХОВ КАЗАХСТАНА И РОССИИ.....	460
Шилдебай С.К.	
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ И ГОСУДАРСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ СЕЙТКАЛИ МЕНДЕШЕВА.....	472

CONTENTS

Abdukadyrov N.M., Nuskabay P.P., Sabanchieva Zh.M. INFLUENCE OF THE EUROPEAN SYSTEM ON TANZIMATS REFORM AND MUSTAFA RESHID PASHA.....	5
Azmukhanova A., Egamberdiyev M., Shansharbek U. PROBLEMS OF STUDYING CONSOLIDATION AND COOPERATION OF TURKIC PEOPLES OF THE LATE XIX - EARLY XX CENTURIES.....	16
Akymbek E.Sh., Shagirbaev M.S. THE STRATIGRAPHY OF MEDIEVAL TORTKULS IN SHU VALLEY (X-XII cc.).....	25
Atygayev N.A. ONCE AGAIN ABOUT THE TIME OF DEATH AND THE PLACE OF BURIAL KASYM-KHAN.....	41
Akhantaeva A.Zh. THE KAZAKH CUSTOMS, TRADITIONS AND LEGENDS RELATED TO AGRICULTURE.....	48
Bakhtybaev M.M. N.N. PANTUSOV'S CONTRIBUTION IN THE STUDY OF THE MONUMENT OF THE SEMIRECHYE.....	60
Bilalov S.U., Tazhekeyev A.A., Darmenov R.T. ARCHAEOLOGICAL RESEARCH ON THE EARLY MEDIEVAL SETTLEMENT.....	77
Galiev A.A., Ustemirova A.O., Kydyrgozhy B.M. OF SORTOBE 1 FROM GREAT SILK ROAD TO "ONE BELT ONE ROAD".....	89
Jumagazyeva A.N. POST-REVOLUTIONARY ISLAMIZATION OF POLITICAL LIFE IN IRAN.....	103
Zhylgeldi Zh.S. SOURCES OF HISTORY OF COLLECTIVIZATION IN 20-30 YEARS OF THE XX CENTURY.....	115
Zhylkyshybayeva K.K. VIEWS ON THE HISTORICAL EDUCATION OF SCIENTISTS IN EUROPE: A HISTORICAL-PHILOSOPHICAL ANALYSIS.....	122
Ibraeva A.G., Sadykov T.S., Temirkhanova A.S. RESEARCH ON HAKIM ABAI IN THE WORKS OF ACADEMICIAN MANASH KOZYBAYEV.....	136
Ibraeva A.G., Temirkhanova A.S. NORTH KAZAKHSTAN THROUGH THE AGES (historical and comparative analysis).....	147
Ilyassova K.M., Baimanov A.A. VIOLINIST ALIM ALMAT (GALIMZHAN ABSALYAMOV) AND HIS PATH OF BECOMING AS A MUSICIAN.....	159
Ilyassova K.M. A MANUSCRIPT CONSISTING OF MILLION HIEROGLYPHICS (on manuscript research projects «Su Beihai. The general history of the Kazakhs» conducted by Prof. Tursunkhan Zakenuly Kayirken).....	174
Imanalieva E. GOALS AND FEATURES OF KAZAKH KHANATE'S FOREIGN POLITICAL RELATIONS IN THE XVI CENTURY.....	187
Ismailov S. S., Yerisheva A.A. HISTORY OF DEVELOPMENT OF THE URAL-EMBINSKY OIL REGION AND THE FIRST OIL FIELDS.....	193
Isova L., Apsattarova G. RELATIONSHIP BETWEEN KAZAKHSTAN AND IRAN IN THE FRAMEWORK OF MODERN GEOPOLITICAL PROCESSES.....	199
Karibayev B.B., Nurtazina N.D. HISTORICAL FIGURE OF KAZAKH KHAN AZ-JANIBEK (based on the eastern narratives and genealogical myths of Kazakhs).....	211
Kuldybaev E., Sarkulova S. THE PERSECUTION OF ARTISTS IN THE 1930S.....	232
Kaiyrken T.Z., Ilyassova Z.S. SISFIDJAB AND NEARBY TOWNS AND LOCALITIES IN MEDIEVAL WRITTEN SOURCES.....	242
Kartabayeva E.T. SPIRITUAL MODERNIZATION AND ISLAM.....	253
Koigeldiyev M. MAGZHAN ZHUMABAYEV: THE IDEA OF THE OCTOBER REVOLUTION WAS FOREIGN TO US.....	265

Mazhibayeva Sh.O.	
MASS MIGRATION OF KAZAKHS ABROAD IN 1928-1933.....	273
Mazhikyzy N.	
LEATHER TREATMENT ART AT THE CHINESE KAZAKHS.....	279
Makasheva K.N., Shalkeyeva Z.	
ORGANIZATION OF ISLAMIC COOPERATION AND THE EUROPEAN UNION: MAIN AREAS OF COOPERATION.....	286
Mukhatova O., Sadvokasova Z.T.	
THE ARMED RESISTANCE IN MANGISTAU.....	293
Mukhitov K.	
KAZAKH WRESTLING: PAST, TODAY AND FUTURE.....	307
Mukhitov K.	
CONSTRUCTION OF THE MAKAT-UZEN RAILWAY.....	318
Nadyrbekov N.K.	
SACRED TOPOGRAPHY OF ANCIENT AND MEDIEVAL KAZAKHSTAN.....	326
Ospangaliev K.A.	
ON THE COURSE OF THE ELECTION OF THE ALL-RUSSIAN FOUNDING MEETING OF THE EAST KAZAKHSTAN REGION.....	340
Razdykov S.Z., Zainov A.M.	
SARMATIAN CULTURE IN THE NORTH-EAST CASPIAN AND ADJACENT AREAS: PROBLEMS, HYPOTHESES.....	350
Rakhbayev K.K.	
HISTORY OF ZHELTAU MOSQUES (MID-XIX-EARLY XX CENTURIES).....	363
Sadykova A.M.	
POLICY OF THE SOVIET GOVERNMENT IN RELATION TO RELIGION DURING WORLD WAR II.....	371
Sugirbayeva G.D., Issabek B.K., Omarbayev Y.K.	
REGISTRATION SYSTEM PROCEDURE FOR DOCUMENTING TRAVEL ABROAD IN THE KAZAKH SSR: PERIOD OF STAGNATION.....	379
Syzdykova A., Moldakimova A.	
ACTIVITY OF ECOLOGICAL MOVEMENTS OF PRIYRTISHIYA IN THE 80s OF THE XX CENTURY: CLASSIFICATION AND METHODS.....	388
Taiman S.T., Sugurbay M.	
HISTORICAL SOURCES IN THE EPIC POEM OF S.ZHANGABYLOV «DOSAN BATYR».....	395
Tolamissova A.G.	
INTEGRATION OF THE KAZAKH DIASPORES AND THE ROLE OF «SMALL KURULTAIS».....	417
Tulebaev T.A., Abikenova G.E.	
PRODUCTION OF BUILDING MATERIALS AND PROCESSING OF MINERAL RAW MATERIALS IN THE SOUTH OF KAZAKHSTAN IN THE SECOND HALF OF THE 19TH - EARLY 20TH CENTURIES.....	425
Uzhkenov E.M., Shotanova G.A.	
EXTERNAL FACTORS OF THE POLITICAL CRISIS IN THE KAZAKH STEPPES (second half of the 18-th - the beginning of the 19-th centuries).....	437
Habizhanova G.B., Almagambetova A.M.	
SOME ASPECTS OF RELATIONS BETWEEN THE TRIBES OF KARAKHANID STATE AND THE OGHUZES.....	452
Shashaev A., Smagulov B., Tylakhmetova A.	
GRAVE CONSTRUCTIONS OF GENEALOGICAL GROUPS OF KAZAKHS IN KAZAKHSTAN AND RUSSIA.....	460
Shildebay S.	
PUBLIC, POLITICAL AND STATE ACTIVITIES OF SEYTKALI MENDESHEV.....	472

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы 2020. 1(21)

Бас редактор:
Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген:
Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 30.03.2020.
Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:
Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй
ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
ШЖҚ РМКТел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

Е-mail: edu.history@bk.ru.
Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:
050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй